

BÖLÜM 4

KOYUNLARDA SÜT VERİM DENETİMİ VE ÖNEMİ

Çağrı KANDEMİR¹
Turgay TAŞKIN²

GİRİŞ

Türkiye’de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda yapılan birçok kamu kuruluşlarında gelişmiş ülkelerde olduğu gibi düzenli bir verim kayıtlarının bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda çeşitli araştırmalarda verim kayıtlarına bağlı olarak elde edilen verilerin çok güvenilir ya da çok şey ifade ettiği söylemek biraz zor olacaktır (6). Ayrıca araştırmalarda ortak bir dilin kullanılmaması, sonuçların uygulamaya aktarılmasını da güçleştirmektedir. Türkiye’de T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Üniversite ve Araştırma Enstitüleri ile Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği bir eşgüdüm içinde çalışarak “Halk Elinde Islah ve Yerli gen Kaynaklarını Koruma” adı altında hemen tüm Türkiye’de yerli koyun ve keçi ırklarının korunması ile ıslahı amacıyla projeler başlatılmıştır. Bu projeler halen çok sayıdaki ilde devam ettirilmektedir (11).

Ülkemizde, Cumhuriyet döneminde başlayan Merinoslaştırma çalışmalarıyla bir ivme kazanan koyun ıslah çalışmaları, KİT’lerin özelleştirilmesi ve uygulanan yanlış ithalat politikaları ve yetersiz desteklemelerle 2005 yılına kadar gelinmiştir (1). Geline bu noktada sorunun kaynağını; küçükbaş hayvan yetiştiricisinin teknik ve ekonomik anlamda örgütsüz olması oluşturmaktadır (7). Belirtilen nedenlerin yanı sıra yetiştiricilere verilen desteklerin yetersiz ve kontrolsüz olması, kamu kurumları arasındaki ilişkilerin yetersizliği de küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde istenilen düzeyde olamamamızın diğer önemli etmenleridir. Bütün bunların sonucu olarak, koyun sayısında yıllara göre önemli değişimler olmuş ve son yıllarda artışlar olmakla birlikte et ve süt üretiminde damızlık anlamında dışa bağımlılık canlı hayvan ithalatı halen devam etmektedir (3).

Ülkemizde küçükbaş hayvan yetiştiricilerinde örgütlenme kavramı ve uygulamaları, 2001 yılından itibaren değişmiştir. Bir başka deyişle, küçükbaş hayvan yetiştiricisinin bir paydaş olarak hayvan ıslahındaki önemi ve rolü geç de olsa anlaşılmıştır. Sorunun çözümü adına 2001 Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri

¹ Dr. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü, cagri.kandemir@ege.edu.tr

² Prof. Dr. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü, turgay.taskin@ege.edu.tr

rada, koyunun doğum yaptığı ve kuruya çıktığı günün denetim süresi içinde gerçekleşmiş olması dikkate alınmaması, önemli bir eksiklik ya da hata payını oluşturmaktadır. Bu yöntem, koyunun tam olarak doğum yaptığı tarih bilinmemesi durumunda kullanılabilir. Süt verimin tahminlenmesindeki hassasiyet az sayıda yapılan verim denetiminden kaynaklandığı için kimi zaman bu nedenle de Vogel yöntemi tercih edilebilmektedir. Denetim günlerinde belirlenen süt verimlerinin toplamı, denetim arasında geçen süre ile çarpılarak laktasyon süt verimi şeklinde hesaplanır.

Oksitosin enjeksiyonu ile süt denetim yöntemi: Bu yöntemde, süt kontrollerinde; enjeksiyonun yapılma zamanı, uygulanma şekli ve dozu değişiklik gösterebilmektedir (9,13). Sütün indirilebilmesi için n 0.1-1 IU dozda oksitosin enjeksiyonu yeterlidir. Oksitosin hormonunun bu dozu, sütün akış hızını arttırmadığı için sağım süresi artabilmektedir. Anılan olumsuzluğu elimine etmek için oksitosin hormon düzeyi 40 IU'ye kadar çıkabilmektedir. Oksitosin enjeksiyonu damar içi yapıyorsa sağıma enjeksiyondan hemen sonra, eğer kas içi yapıyorsa enjeksiyondan 5 dakika sonra başlanmalıdır.

ÖNERİLER

Koyunlarda süt verim denetimleri, süt verim düzeyini bireysel olarak belirleyerek doğru hayvanların damızlık olarak sürüde kalmasını sağlar. Süt verim kontrolleri işletmelerde ekstra bir işgücü ve masraf oluşturur. Bu nedenle çoğu zaman işletmeler süt kontrolü yapmaz ya da yeterli sayıda bunu gerçekleştiremeyebilir. Bu da teknik ve ekonomik anlamda önemli kayıp anlamına gelir. Sonuç olarak, Cumhuriyetin ilanından beri yapılan koyun ve keçi ıslah çalışmalarında istenilen düzeye ulaşılabilmesi için, T.C. Tarım Bakanlığı, üniversite-araştırma enstitüleri ve yetiştirici birliği ya da kooperatiflerin bir araya gelerek basit ve uygulanabilir bir süt verim denetimlerinin saha düzeyinde hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bunun da yapılabilmesi için öncelikle işletme düzeyinde kalıcı ve doğru numaralama ile kayıt sistemine gereksinme vardır. Aksi takdirde dış yapı özelliklerine göre seçilen hayvanlarla ıslah adına bir şeyler yapmak söz konusu olamaz.

KAYNAKLAR

1. Altın, T. (2001). *Koyunlarda Süt Veriminin Laktasyon Boyunca Değişimi ve Farklı Yöntemlere Göre Tahmin Edilmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
2. Berger YM, Thomas DL (2005) *Milk testing, calculation of milk production and adjustment factors*. Erişim Adresi:http://www.uwex.edu/ces/animalscience/sheep/Publications_and_Proceedings/symposium_04
3. Ertuğrul, M., Savaş, T., Dellal, G., Taşkın, T., Koyuncu, M., Cengiz, F., Dağ, B., Koncagül, S., Pehlivan, E. (2010). *Türkiye Küçükbaş Hayvancılığının İyileştirilmesi*. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiriler, 11-15 Ocak s:667-685, Ankara.

4. Gürsoy, O. (2009). *Türkiye ve Avrupa Birliğinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinde Örgütlenme*. U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 2009, Cilt 23, Sayı 2, 79-95.
5. ICAR 2009. International agreement of recording practices. USA, Niagara Falls, 475 pp. http://www.icar.org/Documents/Rules%20and%20regulations/Guidelines/Guidelines_2009.pdf (7. oct. 2010)
6. Kaymakçı, M.; Eliçin, A., Işın, F., Taşkın, T., Karaca, O., Tuncel, E., Ertuğrul, M., Özder, M., Güney, O., Gürsoy, O., Torun, O., Emsen, H., Seymen, S., Geren, H., Odabaşı, A., Sönmez, R. (2005). *Türkiye küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerine teknik ve ekonomik yaklaşımlar*, Türkiye Ziraat Mühendisliği Altıncı Teknik Kongresi Bildirisi, 3-7 Ocak, Ankara.
7. Kaymakçı, M.; Seymen, S., Taşkın, T. (2004). *Damızlık koyun keçi yetiştiricileri birliklerinin işlevleri*, IV. Ulusal Zootečni Bilim Kongresi Bildirisi, 1-3 Eylül, Isparta.
8. Keskin, M., Avşar, Y.K., Biçer, O. (2004). *A comparative study on the milk yield and milk composition of two different goat genotypes under the climate of the eastern Mediterranean*. Turk. J. Vet. Anim. Sci. 31: 347-354
9. Lollivier V, Guinard- Flament J, Ollivier- Bousquet M, Marnet PG (2002) *Oxytocin and milk removal: two important sources of variation in milk production and milk quality during and between milkings*. Reproduction Nutrition Development, 42: 173- 186.
10. Öztürk, B., Kaymakçı, K. (1991). *Koyunlarda süt verim denetim yöntemleri arasında karşılaştırılabilir araştırmalar*, Doktora Tezi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü. Bornova-İzmir.
11. Sönmez, R., Kaymakçı, M., Eliçin, A., Tuncel, E., Wassmuth, R., Taşkın, T. 2009. *Türkiye Koyun Islahı Çalışmaları*. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 23(2):43-65, Bursa.
12. Thomas, D.L. (2003). *Calculation of yield of milk, fat and protein in dairy sheep*. Journal of Dairy Sheep Assoc. of North America. Vol. 2. No.1 Fall.
13. Ünal N, Akçapınar H, Atasoy F, Koçak S, Yakan A, Erol H, Uğurlu M (2007) *Milk yield measured by oxytocin and hand milking and weigh- suckle- weigh methods in ewes originating from local crossbred in Turkey*. Revue de Medecine Veterinaire, 158 (6): 320- 325 Erişim Tarihi: 15.04.2005.
14. Yakan, A. (2012). *Koyun ve Keçilerde Süt Verim Kontrol Yöntemleri ve Laktasyon Süt Veriminin Hesaplanması*. AVKAE Derg. 2012,2,18-23